

Shrnutí

Východiskem pro volbu tématu práce byla poměrně častá kritika, která často cílí na stav znalectví v ČR. Cílem této práce byl podrobný rozbor a zhodnocení právní úpravy znaleckého dokazování v trestním řízení, což může dále posloužit i jako skromný příspěvek v rámci diskuse o rekonstrukci trestního řádu. Snahou autora proto nebylo přinést další „komentář“ vybraných ustanovení TŘ, ale podat podrobnou analýzu stávající právní úpravy, zachytit rozdílné názory judikatury či odborné literatury, a přitom se vyhnout opakování již vyřčených stanovisek. Získané poznatky byly následně syntetizovány do, dle názoru autora, uměřených závěrů, přičemž konkrétní náměty *de lege ferenda* jsou zpravidla uvedeny v příslušných pasážích.

Předkládaná práce je zároveň pojata tak, aby mohla být zdrojem poznání i pro ty, kteří se teprve chtějí s problematikou znaleckého dokazování podrobněji seznámit. Za tím účelem výběr použité literatury a pramenná základna zahrnuje jak tituly aktuální právní nauky, tak i publikace, reflektující starší i ryze historickou právní úpravu.

V úvodní části je poměrně detailně zmapován vývoj, kterým se znalecký důkaz postupně vyděloval ze svědecké výpovědi, na což v druhé kapitole navazuje shrnutí teoretických koncepcí, které se postupně v pohledu na tento důkazní prostředek prosazovaly.

Ve třetí části je nejprve podrobně rozebírán proces přibírání znalce, kdy jsou popsány nejčastější případy jeho nadbytečného přibírání. Velmi detailní pozornost je dále věnována institutu odborného vyjádření, kdy jsou identifikovány necitelnější nedostatky právní úpravy. Je poukazováno na nedostatečnou úpravu tohoto institutu v TŘ, což budí rozpaky zejména v situaci, kdy se nyní jedná o preferovaný způsob využití odborných znalostí v trestním řízení. Konkrétně je pak upozorňováno na nejednotnou judikaturu týkající se způsobu výsledku zpracovatele odborného vyjádření, na nemožnost ovlivnit výběr zpracovatele ze strany osoby, proti níž je vedeno trestní řízení, absenci úpravy odstraňování případných vad atd. Rovněž by z hlediska legislativně technického bylo zřejmě vhodnější, aby tento institut již nebyl nadále upraven v rámci stejného ustanovení jako znalecký posudek, jeho samostatná úprava by v TŘ ideálně měla těmto ustanovením předcházet.

Důležitou otázkou jsou i přesnější zákonná kritéria, podle kterých je možno posuzovat stupeň složitosti objasňované otázky za účelem jednoznačnějšího rozlišení případů, kdy nebude nepostačovat odborné vyjádření a je na místě přibrání znalce. To by bezpochyby mělo kladný vliv nejen na rychlost a hospodárnost trestního řízení, ale též na otázku práva na obhajobu, neboť míra složitosti posuzované otázky (pojem dosti vágní, závisující na posouzení konkrétní osoby) dnes nepřipustně determinuje mj. i to, jak rozsáhlá práva má obviněný při výběru osoby zpracovatele expertizy. Mnohotvárnost možných odborných problémů nelze samozřejmě vtěsnat do obecného pravidla, proto v této otázce bude mít (tak jako doposud) značný význam judikatura, přesto se však lze přimlouvat za pokud možno jednoznačnější vodítko k rozlišení míry složitosti.

Autor poukazuje na to, že ustanovení § 105 odst. 4 věta první TŘ je zcela zřejmě nepřesně formulované, neboť podmiňuje přibrání dvou znalců nutností objasnění jiné zvlášť důležité skutečnosti, přičemž teleologickým výkladem příslušného ustanovení lze dojít k jednoznačnému závěru, že skutečným kritériem zde nemá být „důležitost“, ale „složitost“, resp. její míra. Dle názoru autora je též legitimní úvaha, zda možnost přibrání dvou znalců – ať už v závislosti na stupni důležitosti či složitosti posuzované otázky – není na místě z textu zákona zcela vypustit jakožto v podstatě obsoletní.

Za velmi podstatnou považuji i pasáž, zabývající se formou přibírání znalce, kdy je mj. využívána komparace se současnou úpravou slovenského TP. Zde je konkrétním výstupem doporučení zvážit možnost návratu k přibírání znalce formou usnesení, neboť dle mého názoru pozitivita této možné úpravy mírně převažují nad negativy.

Značná pozornost je věnována otázce nestrannosti znalce, kdy jedním z konkrétních návrhů je uzákonění povinnosti znaleckého ústavu po přibírání k podání posudku sdělit, který konkrétní pracovník (pracovníci) bude zpracováním posudku pověřen, resp. kdo se bude na jeho zpracování podílet. TŘ sice rozšiřuje užití ustanovení § 105 odst. 3 TŘ i na znalecké ústavy, tj. proti zpracovatelům ústavního znaleckého posudku lze uplatnit námitky v rozsahu § 105 odst. 3 TŘ, nicméně nejsou vytvořeny dostatečné podmínky, aby obviněný mohl toto oprávnění plnohodnotně využít, neboť ovlivnit výběr konkrétního zpracovatele posudku může reálně zpravidla až ex post, kdy je znalecký posudek vyhotoven.

Práce dále zaujímá stanovisko k některým aktuálním otázkám, souvisejících se zásadou kontradiktornosti, která se nevyhnutelně projevuje i ve znaleckém dokazování. V souvislosti s aktuálními úvahami o možném vypuštění § 127a OSŘ jsou hodnoceny klady a zápory analogicky znějícího § 110a TŘ, přičemž docházím k závěru, že přes všechna vyjmenovaná negativa jde o důležitou garanci principu rovnosti zbraní v trestním řízení a jako taková má mít v TŘ své místo. Rovněž se vyslovuji v neprospěch možnosti zavedení konfrontace znalců, přičemž v tomto směru poukazuji na nejednotnou judikaturu i názory odborné veřejnosti.

Předkládaná práce dále podrobně rozebírá meze kompetence znalce v trestním řízení, nejčastější příčiny a důsledky jejich překročení a k tomuto se váží judikaturu. Analyzováno je i možné překročení mezi znalecké kompetence ve vztahu k čl. 38 LZPS.

S výše uvedeným souvisí i kapitola, věnovaná důsledkům vad znaleckého posudku a jejich odstraňováním. Pozornost je věnována např. otázce, do jaké míry může znalec při vypracování posudku vycházet z úředních záznamů o vysvětlení, podaných dle § 158 odst. 6 TŘ či zda v případě vyžádání dalšího posudku v téže věci má být nově přibrán znalec seznámen s dříve podaným posudkem.

Autor navrhuje, aby úprava činnosti znaleckých ústavů v TŘ byla lépe provázána se ZnalZ. Konkrétně poukazuje na odlišné znění § 110 odst. 1 TŘ a § 21 odst. 3 ZnalZ. TŘ krom toho nikterak nereflektuje rozdělení znaleckých ústavů na ústavy zapsané v I. oddílu Seznamu znaleckých ústavů a ústavy zapsané v II. oddíle, fakticky tedy počítá pouze se znalcem – fyzickou osobu a výjimečně v obtížných případech se znaleckými ústavu, přibíranými v režimu § 110 TŘ.

V otázce výsledku znalce autor především navrhuje, aby bylo ustanovení § 108 odst. 1 uvedeno do souladu s judikátem R 13/2000 tak, aby byl vždy skutečně sdělen obsah posudku tím, že jej znalec při výsledku ústně zopakuje.

V otázce hodnocení znaleckého posudku autor především na podkladě judikatury vymezuje dva rozdílné přístupy k této problematice – formální a materiální – přičemž se jednoznačně staví za druhý z nich. Vyslovuje se též k otázce pravděpodobnosti znaleckých závěrů a možnostem využití počítačových programů ve znaleckém posudku v kontextu s přístupem k jejich hodnocení.

Jestliže bylo v úvodu této kvalifikační práce jako hlavní cíl vytýčeno posouzení, zda je aktuální úprava znaleckého dokazování v trestním řízení uspokojivá, zhodnocením shromážděných poznatků autor dochází k závěru, že současnou právní úpravou znaleckého dokazování v TŘ je možno v zásadě označit za vyhovující. S výjimkou velkého legislativního dluhu v podobě absentující podrobnější úpravy

institutu odborného vyjádření nevykazuje zásadní nedostatky. Z pohledu zachování práva na spravedlivý proces garantuje obviněnému poměrně rozsáhlé prostředky, kterými může intervenovat do výběru znalce, vymezení znaleckého úkolu i do provedení tohoto důkazu před soudem. Lze tedy uzavřít, že z hlediska připravované rekodifikace trestního práva procesního nebude zřejmě nutno činit žádné zásadní změny, jak konečně vyplývá i ze znění věcného záměru nového TŘ, zpracovaného ministerstvem spravedlnosti. V budoucnu bude třeba věnovat pozornost tomu, aby byla příslušná ustanovení TŘ dobře provázána s novou úpravou zákona o znalcích (ať již bude přesný název předpisu jakýkoli), který se - doufejme - v nepříliš vzdálené době konečně podaří přijmout. Předkládaná práce nicméně přináší řadu dílčích podnětů, směřujících ke zkvalitnění právní úpravy.